THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
S. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING Co. Ltd.
251—253 Queen Street West — Telephone Adelaide 3967
Subscription Rates — $6 PER YEAR, — $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ont. January 22nd 1913

דער טומעל ארום שטארקערע ביער

—):o:(—

אויפ'ן טאגעס ארדנונג פון דער אנטאריאר לעדזשיסלייטשור געפינט זיך איצט די פראגע וועגען שטארקערע ביער, וועלכעס פרעמיער פערגוזאן האט פארגעשלאגען אין דער טראהן רעדע.

די טרוקענע נאטירליך, וועלכע זענען געגען דעם איינפיהרען פון שטארקערער ביער האבען אויפגעהויבען א פראטעסט-געשריי, און עס טומלט זיך איצט איבעראל וועגען דעם צי זאל מען פארלעצען דעם טעמפערענס אקט מיט צוויי פראצענט, אדער „נידערשטימען דעם פארגעשלאגענעם אמענדמענט פונ'ם פרעמיער.

דערביי נאטירליך פארגעסט מען איך ניט צו דערמאהנען די שנאפס און ביער הענדלער, וועלכע ווערען יעדען טאג געבראכט אין געריכט פאר פארלעצען דאס טרוקענע געזעץ.

די ארגומענטען ווי אנגעגעבען פון ביידע צדדים זענען, אז דער טעמפערענס אקט האט געשאפען רוהיגע פאמיליען לעבענס, האט געהאלפען פארמיידען טויטענפעלע, און די אנטאריאר איינוואוינער האבען גרעסערע באנק ביכלאך, און א באוויז איז די לעצטע אפשטימונג וואס איז געווען פאר'ן אקט.

ענטפערען אבער אויף דעם די נאסע, אז ערשטענס איז די צאהל שכורים ניט קלענער געווארען, פארקעהרט די רעקארדס צייגען אז שכורים זענען דא אזוי פיעל ווי פריהער, און אז דאס לאנד ליידעט פון א געלט-מאנגעל, ווייל מיט דעם אנהאלטען פונ'ם טעמפערענס אקט, ווערט אנטאריא ניט באזוכט פון קיין טוריסטען, און דאס מיינט א פארלוסט פון טויזענטער דאלאר יעהרליך.

מיר ווילען ניט באהאנדלען דיזע פראגע פון א פאליטישען שטאנדפונקט, ווייל מיר זענען זיכער אז קיין איינע פון די פאליטישע פארטייען איז ניט ערנסט אין דער הינזיכט. ביי זיי איז דאס א פאליטישע „אישו", מיט וועלכער זיי זוכען צו געווינען די שטיצע פון א געוויסען טייל פון דער באפעלקערונג ביי זייערע וואהלען. ווען זיי זאלען האבען בעסערע, מעהר ברענענדע אישוס, וואלטען זיי די שנאפס געשעפטען געלאזען צו רוה.

מיר ווילען אבער באהאנדלען די פראגע פון צוויי אנדערע שטאנדפונקטען. נעמליך פון אידישען שטאנדפונקט, און פון דער געשעפטס-זייט.

פון געשעפטס-זייט האבען די רעגירונגס מענשען שוין געדערכענט, אז די טרוקענע פראווינצען האבען גאר ניט פראפיטירט, אז די ארבייטסלאזיגקייט האט זיך ניט פארקלענערט, נאר גראדע פארקעהרט, און אז דער טעמפערענס אקט האט ניט אפגעהאלטען פון טרינקען די, וועלכע מוזען האבען דאס פלעשעל, די וועלכע זענען ליידענשאפטליך צום טרונק. פארקעהרט, אנשטאט וואס פריהער האט מען זיך צופרידענגעשטעלט מיט א גלאז ביער, מיט אריינגעהן אין סאלון און אויסגעבען עטליכע סענט, געהט מען איצט בגנבה צו א „בוטלעגער" און מען טרינקט שעדליכע געטראנקען, פאר וועלכע מען צאהלט גרויסע געלדער, און מען פארשווענדט פיעל מעהר ווי פריהער.

פון דער געשעפטס - זייט האט אנטאריא ניט גאר פראפיטירט, נאר די וועלכע האבען געגלויבט אין טרוקענעם געזעץ, האבען זיך אויסגעניכטערט, און דענקען איצט גאנץ אנדערש.

עס איז אויך באוויזען געווארען אז אין קוויבעק, וואו עס זענען פערהאן מאנאפאלען איז די געשעפטס זייט פיעל בעסער ווי ביי אונז.

פון דיזען שטאנדפונקט איז לעבערליך צו רעדען וועגען אויסראטען שכרות. אויב מען וויל איסראטען שכרות און אויב דאס איז א מעגליכע זאך, דאן דארף מען אין גאנצען פארבאטען דעם פאבריקיר פון שטארקע געטראנקען, און אפשטעלען די פאבריקאציאן פון ליקער, קיין ברויעריי טאר ניט ארבייטען, און זאגאר די רעגירונגס נאסע געשעפטען דארפען ליקווידירט ווערען. אזא שריט וואלט פיליכט מעהר אדער ווייניגער געהאלפען צו פארבאטען שנאפס. צו פארקויפען מיט ערלויבנישען איז היפאקריטסטווא. דער וואס וויל שכורען, ווייסט ווי אזוי עס צו קריגען, אויף א געזעצליכען אדער אונגעזעצליכען וועג.

וועגען דעם אידישען שטאנדפונקט האבען מיר שוין פיעלע מאהל דערמאהנט, אז פאר אונז אידען, איז שטארקע געטראנקען ניט קיין אומגליק. מיר שכורען ניט סיי ווי סיי, און דאס וואס מיר באנוצען זיך מיט וויין אהער שנאפס פאר קידוש און הבדלה איז פאר קיינעם קיין אומגליק ניט. פאר אונז אידען זענען די ליקער געשעפטען פונקט אזא אינדוסטריע ווי אלע אנדערע אינדוסטריען. איבערהויפט ווען אידען האבען קיין סאלונען ניט געהאלטען, און זיך קיינמאל נאך ניט געוואלגערט אויפ'ן גאס שכור, און מיר גלויבען אז אויב די קריסטען ווילען זיך אפגעוואוינען פון שכרות דארפען זיי עס טאן אויף אן אנדער אופן ווי צו באגרענעצען דעם שנאפס האנדעל בלויז צו דער רעגירונג.

מיר זענען בלויז פאראינטערעסירט אין דעם אידישען נאמען אפצושטעלען די „בוטלעגינג" געשעפטען, און שטארקערער ביער וואלט זיכער געהאלפען א מיטעל דאס אפצושטעלען.

מעהר בילדונג פאר די מאסען, בעסערע קאנדיציאנען פאר די ארבייטער, מעהר ליכט און פרייד אין לעבען פון אלע מענשען, וואלט במילא פארקלענערט די שכרות פון דער וועלט.

די רעגירונגען דארפען איינפיהרען פרייע אונטערהאלטונגען, פרייע וויסענשאפטליכע לעקציעס, מעהר מענשליכע געזעצען, און דער איבעל פון שכרות וואלט אליין פון זיך פארשוואונדען.

שכרות איז ניט קיין באזונדער איבעל פאר זיך אליין. עס איז די פרוכט פון דער אלגעמיינער אוננארמאלער לאגע פון דער מענשהייט. און אויב דער איצטיגער צושטאנד זאל פארבלייבען ווי ער איז, וועט שכרות בשום אופן ניט קענען אויסגעווארצעלט ווערען.

ביי אונז אידען ליגט שוין דאס ניכטערקייט אין אונזער פלייש און בלוט פאר הונדערטער יאהרען, און א גרויסען חלק אין דעם האט דער פאקט וואס פאר יאהרהונדערטער האבען מיר זיך אפגעגעבען מיט גייסטיגער ענטוויקלונג, מיט לערנען, שטודירען און פילאזאפירען. אונזערע פראסטערע מאסען פלעגען טאקע אמאל אונטערשכורען, און אויב עס איז ביי אונז ניט אויסגעוואקסען צו אן איבעל, איז עס דערפאר ווייל מיר פלעגען זיך שטענדיג געפינען אין טויט-שרעק פאר אנטיסעמיטישע איבערפאלען און בלוט-בעדער. די היפש אורזאכע איז אבער געוועזען דער הויכער גייסטיגער צושטאנד אין וועלכען מיר האבען זיך געפונען פאר הונדערטער יאהרען.

די ניט אידען קענען דארום גרייכען די געווינשטע ניכטערקייט פון די מאסען דורך דעם זעלבען מיטעל ווי די אידען האבען עס ערגרייכט. דורך ערהויבען דעם גייסטיגען צושטאנד פון זייער פאלק, דורך פראפאגאנדירען פארשידענע אידעאלען, דורך ערהייבען די מאראל און ארויסטרייבען פון דער מענשהייט דעם טייפעל אין זייגע פארשידענע געשטאלטען און קאלירען.

ליים ווי די קריסטליכע וועלט פיהרט זיך היינט צו-טאג, איז די שכרות א נויטווענדיגער און נאטירליכער רעזולטאט ביי זיי. און דורך דעם טעמפערענס אקט וועלען זיי גאר ניט גרייכען.

דער טרוקענער געזעץ איז בלויז א מיטעל פון פאליטישע פארטייען צו זיצען אין זאטעל, און זאגאר דער פארגעשלאגענער אמענדמענט איז בלויז א מתנה פאר גייע שטימען אין דער צוקונפט.

ווי אזוי פראפעסאר חיים וויצמאן איז געווארען דער פאליטישער פיהרער פון ציוניזם

דער סעקרעטאר פון לאנדאנער ציוניסטישען עקזעקוטיוו, ה' ישראל כהן, גיט איבער אין דער „פראגער פרעסע" אינטערעסאנטע פרטים וועגען די צופאלען אין לעבען פון פראפ. חיים וויצמאן, וועלכע האבען איהם געמאכט פאר דעם פיהרער פון ציוניזם און פאר דעם אייגענטליכען שעפער פון דער באלפור דעקלאראציע און פון דעם פאליטישען פאלעסטיניזם.

ווען די מלחמה האט אויסגעבראכען, האט וויצמאן געלייענט אין דער אוניווערזיטעט פון מאנטשעסטער לעקציעס איבער ביאכעמיע. די איינלאדונג קיין מאנטשעסטער האט ער באקומען אין יאהר 1903. וואלט וויצמאן פארבליבען אין דער שוויץ, וואו ער האט געענדיגט זיין שטודיום, וואלט ער אפשר קיינמאל ניט געקומען צו דער ראל אין אידישען לעבען, וואס ער פארנעהמט איצט.

ער איז געקומען קיין ענגלאנד באלד נאכ'ן זעקסטען קאנגרעס, — דעם לעצטען קאנגרעס, וואס איז געפיהרט געווארען פון גרויסען הערצל. אויף דעם קאנגרעס איז באהאנדעלט געווארען דער פארשלאג וועגען א אידישען אויטאנאמען ישוב אין ענגליש-מזרח-אפריקא, וואס האט ארויסגערופען אזא שטורם אין אידישען לעבען און איז שפעטער אויפ'ן זיבעטען קאנגרעס, אפגעווארפען געווארען. אין דער רעזאלוציע וועגען אפווארפען דעם פארשלאג איז געזאגט געווארען, אז דאס אידישע פאלק דאנקט דער ענגלישער רעגירונג פאר איהר גרויסמיטיגען פארשלאג און האפט, אז ביי קומענדיגע געלעגענהייטען וועט זי אונז ווידער ארויסווייזען איהר גוטען ווילען.

די מחברים פון דער רעזאלוציע האבען אליין ניט געהאט קיין פארשטעלונג וועגען דעם, ווי עס קאנען אויסזעהן די דאזיגע „קומענדיגע געלעגענהייטען", און נאך וועניגער האט געקאנט דאמאלט אימיצען איינפאלען, אז דער פארביטערטער „ניין-זאגער" דר. וויצמאן, וועט עס זיין דער, וועלכער וועט אין יאהר 1917 צוזאמען מיט נחום סאקאלאוו, אמאל אויפמאהנען ביי דער ענגלישער רעגירונג איהר „גוטען ווילען" בנוגע צום אידישען פאלק.

די איינלאדונג פון דר. וויצמאן קיין מאנטשעסטער איז געווען דער ערשטער שריט פון גדול אויף דעם וועג פון דער היסטארישער מיסיע. אין מאנטשעסטער האט וויצמאן גענומען אן אקטיווען אנטייל אין דער ציוניסטישער ארבייט. דערביי האט ער אויך וויסענשאפטליך אינטענסיוו געארבייט און געמאכט עטליכע באדייטענדע ערפינדונגען און אנטדעקונגען, וועלכע האבען איהם געגעבען דעם העכסטען ראנג אין דער ענגלישער וויסענשאפטליכער וועלט: ער איז געווארען א מיטגליעד פון דער קעניגליכער אקאדעמיע.

צוליעב די דערמאנטע וויסענשאפטליכע אנטדעקונגען איז פראפ. וויצמאן באלד נאכ'ן אויסברוך פון דער מלחמה גערופען געווארען קיין לאנדאן און פארנומען א וויכטיגען פאסטען אין אמוניציע מיניסטעריום. דאס האט געעפענט ברייטע מעגליכקייטען פאר זיין ציוניסטישער טעטיגקייט. ער איז באקאנט געווארען מיט איינפלוסרייכע פאליטישע פערזענליכקייטען. זיינע פריינט אין מאנטשעסטער האבען איהם אין דער הינזיכט א סך מיטגעהאלפען: סקאט, דער קלוגער, סימפאטישער ארויסגעבער פון „מאנטשעסטער גארדיען", וועלכער איז דורך איהם געווארען אן אנהענגער פון דער ציוניסטישער זאך, האט איהם צוזאמענגעפיהרט מיט לאיד דזשארדזש און הערבערט סעמיועל. דאס איבעריגע האט שוין וויצמאן אליין געטאן.

זיין ערשטע און וויכטיגסטע ערא־בערונג איז געווען לאיד דזשארדזש. ער האט איהם באזיגט מיט דער פעסטער איבערצייגונג אין דער גערעכטיגקייט פון זיין זאך. לאיד דזשארדזש איז א מענש, וואס לייענט די ביבעל, א מענש מיט געפיהל און פאנטאזיע, און, ווי אלע אזעלכע, א שטאלצער נאציאנאליסט. ווען דר. וויצמאן האט צום ערשטען מאל פארגעלייענט פאר לאיד דזשארדזש'ן מיט זיין קאבינעט די היסטארישע טענות פון אידישען פאלק, האט לאיד דזשארדזש באמערקט:

— דער מענש האט רעכט. זיינע ווערטער וועלען ווערען אן אמת, און מיר אלע צוזאמען וועלען שוין זיין לאנג פארגעסען.

לארד באלפור איז א גאנץ אנדער מענש. ער באציהט זיך זעהר סקעפטיש צו נאציאנאלע און רעליגיעזע שטרעבונגען. דאך איז וויצמאנ'ען געלונגען איהם אריינצוציהען אין דער ציוניסטישער אידעאלאגיע.

ביי זייער ערשטער באקאנטשאפט האט באלפור געפרעגט וויצמאנ'ען, — פארוואס ער האלט זיך אזוי עקשנות'דיג דוקא ביי פאלעסטינא.

וויצמאן אליין דערצעהלט וועגען דעם:

— איך האב געזוכט מיט אלע מעגליכקייטען, איהם די זאך קלאהר צו מאכען אין מיין אביסעל ארימען ענגליש, ווי איך האב דעמאלט נאך גערעדט. לסוף האב איך איהם געזאגט:

— שטעלט אייך פאר, אז אימיצער וועט אייך פארלעגען פאריז אנשטאט לאנדאן, וואלט איהר עס אנגענומען?

באלפור האט אויסגעשטעלט זיינע גרויסע קלוגע אויגען.

— וואס הייסט: מיר האבען דאך לאנדאן.

— מר. באלפור, מיר האבען געהאט ירושלים א סך פריהער, איידער איהר האט געהאט לאנדאן.

באלפור איז געבליבען פארגאפט.

— זענען פאראן א סך, וואס דענקען אזוי ווי איהר?

איך האב געענטפערט, אז איך ווייס ניט, וויפיעל עס דענקען אזוי ווי איך. דאן האט ער געענדיגט:

— אויב אזוי זייט איהר א מאכט.

מעהר האב איך מיך מיט באלפור'ן ניט באגעגענט ביז דעם יאהר 1916. זיין ערשטע ווערטער צו מיר דעמאלט זענען געווען:

— ווען די הארמאטען אין דרויסען וועלען אויפהערען צו דונערען, וועט איהר האבען אייער ירושלים.

דאס איז געווען דער אנהייב פון דער באלפור דעקלאראציע.

אין זיין לעצטער רעדע אויף דער קאנפערענץ פון די דייטשע ציוניסטען אין וויסבאדען, האט פראפ. וויצמאן איינגעלאדען די דייטשע ציוניסטען אויף פסח קיין ירושלים, וואו לארד באלפור וועט עפענען די העברעאישע אוניווערזיטעט.

פייערלעשער צוזאמענקומען אין האספיטאל

פינף מענשען זענען שבת פריה ארויסגעטראגען געווארען פון זייערע בעטען אין זייער אונטערוואוינג, צוליעב א פייער וואס האט אויסגעבראכען אין זייער וואוינונג, 208 גרייס עוועניו.

דאס פייער האט זיך גענומען פון אן איבערגעהייצטען אויווען, און ווען ניט א שכן פון דעם ברענענדיגען הויז, וועלכער האט דערזעהן דאס פייער, געהענדיג אהיים פון זיין נאכט ארבייט, וואלטען די פינף פערזאן זיכער פארלוירען זייערע לעבענס.

איין פייערלעשער פון אסינגטאן עוועניו, אפטיילונג איז א פארוואונדעטער צוגענומען געווארען אין האספיטאל.

אידישע שולען אין קוויבעק זענען קאנסטיטוציאנעל — ערקלעהרט דער ריכטער

ענטשיידונג וועט ארויסגעגעבען ווערען דעם 11-טען מערץ.

ווי די לעזער פון „זשורנאל" ווייסען שוין, האט לעצטען מאנטאג זיך אנגעהויבען דער פארהער וועגען דעם שול־סכסוך אין דער פראווינץ קוויבעק. די ענטשיידונג וועט ארויסגעגעבען ווערען ערשט דעם 11-טען מערץ, אבער דער גאנצער פארהער איז אינטערעסאנט, און מיר ברענגען דא א לענגערען באריכט.

דאס געריכט איז באשטאנען פון די פאלגענדע ריכטער: גרינשילדס אלס פארזיצענדער, פלען, טעליע, רייווארד און לעטורנא.

פיטער בערקאוויטש און סט. לאראן, וועלכע פארטרעטען די אידישע קאמישיאנערס האבען געזוכט צו באווייזען, אז 1903 אקט איז קאנסטיטוציאנעל אין אז אידען קענען באטראכט ווערען אלעס „פראטעסטאנטען" פאר סקול-צוועקען.

דער פארזיצענדער פון דעם טריבונאל, ריכטער גרינשילדס, האט ערקלעהרט אז כאטש דער 1903 אקט האט ווירקליך אנערקענט די אידען פאר „פראטעסטאנטען" פונדעסטוועגען קען מען אזוי רופען א אידען מיט'ן נאמען „פראטעסטאנט", ווי מען קען איהם רופען „קאטאליק".

דער ריכטער האט דאן ערקלעהרט, דאס ער גלויבט, אז די אויפגאבע פון דעם איצטיגען טריבונאל איז צו באשטימען צו זענען אידען „פראטעסטאנטען" לויט דעם 1903 אקט. ער האט זיך דאן אריינגעלאזען אין אן איבערבליק איבער די געזעצען, וואס הערשען אין קוויבעק בנוגע ערציהונג אין ערקלעהרט:

„די פראטעסטאנטען אין קוויבעק האבען דאס רעכט צו עטאבלירען סקולס און באשטימען טראסטיס און דיזעס רעכט קען פון זיי ניט אוועקגענומען ווערען דורך פראווינציעלער אויטאריטעט".

דער ריכטער האט זיך דאן אויסגעשפראכען, אז די פראטעסטאנטען דארפען ניט אויף זיך טראגען די לאסט פאר דער ערציהונג פון מענשען, וואס צאהלען ניט קיין סקוהל טעקסעס.

איינער פון די לאיערס פון דער פראטעסטאנטישער זייט, מר. לארענזא האט ערקלעהרט, אז די פראווינציעלע געזעצען קענען ניט אוועקנעהמען פון די פראטעסטאנטען אדער קאטוילוקען אין דער פראווינץ קוויבעק דאס רעכט וואס איז זיי געגעבען געווארען אונטער דעם בריטיש נארט אמעריקאן עקט.

אין אנטאריא — האט מר. לארענזא פארטגעזעצט — האבען די קאטוילוקען דאס רעכט צו עטאבלירען און אנהאלטען סקוהלס בלויז פאר קאטוילוקען אויסשליסליך און די פראטעסטאנטען אין קוויבעק האבען די זעלביגע רעכט. דער לעדזשיסלייטשור קען די דאזיגע פונדאמענטאלע רעכט ניט אוועקנעהמען. אין אנטאריא האבען די קאטוילוקען דאס רעכט אויפצושליסען פון זייערע סקולס אלע ניט קאטוילישע קינדער. אויב דאס איז דער גייסט פון געזעץ, ווארום זאלען די פראטעסטאנטישע סקולס אין דיזער פראווינץ זיין געצוואונגען אריינצונעהמען קינדער פון א ניט-קריסטליכען גלויבען?

ביי דיזען פונקט האט מר. לארענזא אנגעגעבען די איינצעלהייטען פון דער סומע, וואס אידען צאהלען אין סקול טעקסעס. מר. בערקאוויטש האט שטארק פראטעסטירט געגען די דאזיגע ציפערען, זאגענדיג אז זיי זיינען ניט ריכטיג.

דער צווייטער אדוואקאט פון דער פראטעסטאנטישער זייט, מר. קעמפבעל, האט ארגומענטירט, אז לויט דער קענעדער קאנסטיטוציע טאר קיינער זיך ניט מישען אין די געשעפטען פון די פראטעסטאנטישע סקולס.

מר. קעמפבעל איז געגאנגען אויף אזוי ווייט צו ערקלעהרען, אז לויט דעם בריטיש נארט אמעריקאן אקט זיינען בלויז צוויי דענאמינאציעס, די פראטעסטאנטען און די קאטאליקען, אנערקענט געווארען אלס די צוויי עלעמענטען, וואס האבען סקוהל רעכט.

עס איז קיין צווייפעל ניט — האט מר. קעמפבעל געזאגט — אז די פארפאסער פון דער קאנסטיטוציע האבען בלויז געהאט אין זינען אט די צוויי עלעמענטען ווייל זיי האבען זיך פארגעשטעלט, אז אנדערע דענאמינאציעס, וואס וועלען פיליכט זיך באזעצען אין לאנד, וועלען זיך מוזען אונטערגעבען צו די אינסטיטוציעס וואס זיי וועלען דא געפינען.

מר. קעמפבעל האט אנגעוויזען אז אין דעם געזעץ פון 1841 ווערט ערקלעהרט, אז עס זאלען זיין צוויי סקול קאמיסיעס אין דער שטאדט מאנטרעאל, איינע פאר קאטאליקען, די אנדערע פאר פראטעסטאנטען. די זעלבע דעפעניציע איז געגעבען געווארען אין 1846, צוויי יאהר נאך קאנפעדעראציע, אין 1869, איז אוועקגעשטעלט געווארען די דעפיניציע אז מיט מינאריטעט מיינט מען ענטוועדער פראטעסטאנטען, אדער קאטוילוקען. קיין אנדערע מינאריטעטען עקזיסטירען ניט לויט דיזער דעפיניציע.

דער פארהער איז דאן אפגעלעגט געווארען אויף מארגען דינסטאג, און דאן האט באקומען דאס ווארט לאיער סט. לאראן, וועלכער פארטרעט די אידישע מאיאריטעט פון דער סקול קאמיסיע.

סט. לאראן האט ערקלעהרט, אז די פראטעסטאנטישע סקולס זיינען ניט דענאמינאציאנעל אין ענגען זין. ער האט אנגעוויזען אויף געוויסע פראוויזיעס פון דעם אקט, וואס גיט דעם קאונסיל און פאבליק אינסטרוקשאנס דאס רעכט צוצופאסען די סקוהלס צו געוויסע אומשטענדען. דער קאונסיל און פאבליק אינסטראקשאנס האט די אבסאלוטע יוריסדיקציע איבער די סקוהלס, די גלחים האבען נאר צו באשטימען וועגען די טעקסט-ביכער.

פון דעם אלעמען האט מר. סט. לאראן געדרונגען, אז עס איז ניט געגען דעם גייסט פון געזעץ צו געבען אידען געוויסע רעכט אין די פראטעסטאנטישע סקולס.

ווען איינער פון די ריכטער האט געפרעגט דעם לאיער, וואס ער האט צו זאגען וועגען פונקט 4, צו די רעגירונג קען נויטען די פראטעסטאנטען צוצונעהמען אידישע לעהרער פאר אידישע קינדער אין די פראטעסטאנטישע סקולס, האט דער פארטרעטער פון די צוויי אידישע קאמישיאנערס געענטפערט, אז דאס איז ניט געזעצליך, ווייל דאס באריהרט די אינערליכע פארוואלטונג פון די סקוהלס.

מר. סט. לאראן האט אויך צוגעגעבען אז אויב דער אקט פון 1903 איז ניט קאנסטיטוציאנעל, דאן זיינען אלע אנדערע פונקטען אויסער פונקט 6 — דער פונקט וועגען סעפעראטע סקוהלס פאר אידען ניט קאנסטיטוציאנעל.

מר. בערקאוויטש האט אנגעפאנגען, דאס די באמערקונג וואס איז געבעטען געמאכט געווארען, אז אידען צאהלען ניט פאר דער אויסבילדונג פון זייערע קינדער איז ניט ריכטיג, אבער ער האט געקראגען אן ענטפער פון ריכטער, אז דאס איז יעצט ניט די פראגע. ריכטער גרינשילדס האט ערקלעהרט, דאס ער האט דערמיט ניט געמיינט צו באליידיגען די אידען, נאר אפילו ווען זיי צאהלען יא, איז עס ניט קיין פראגע פון געלד, נאר א פראגע פון פרינציפ, און ריכטער טעליע האט באמערקט אז דא האבען ניט קיין פלאץ פאליטישע רעדעס, נאר עס דארף פארהאנדעלט ווערען בלויז די לעגאלע זייט פון די זיבען פראגען וואס די פראווינציעלע רעגירונג האט געשטעלט.

לאיאס פיטש האט פארטיידיגט דעם פונקט 6, וועלכער לויטעט: מעג די רעגירונג שאפען באזונדערע סקולס פאר ניט קאטוילוקען און ניט פראטעסטאנטען?

אזוי שנעל אבער ווי מר. פיטש האט אנגעהויבען צו באווייזען די לעגאלע זייט פון סעפעראטע סקולס, האט ריכטער גרינשילדס איהם געוואלט אפשטעלען, זאגענדיג אז אין דער פראגע איז נאר א שאד די ווערטער, ווייל קיינער קען ניט אפלייקענען דיזעס רעכט און קיינער דענקט גאר ניט אנדערש, אז די רעגירונג האט א רעכט צו שאפען באזונדערע סקולס פאר די 14 טויזענט אידישע קינדער, און ניט נאר האבען זיי דאס רעכט דערצו, נאר עס איז איהר חוב צו שאפען באזונדערע סקולס פאר די אידען, פונקט ווי זי גיט דיזעס רעכט צו די קאטוילקען און פראטעסטאנטען.

„— עס איז גאנץ ריכטיג — האט מר. פיטש געזאגט — ווען איך וואלט וויסען אז אייערע קאלעגען זיינען אויך מיט דער זעלבער מיינונג, וואלט איך מיך שוין געקענט אוועקזעצען; אבער ניט זייענדיג זיכער מיט דער מיינונג פון די אנדערע ריכטער, וויל איך איבערצייגען דיזעס רעכט.

מר. פיטש האט דאן ציטירט געוויסע געזעצען און פרעצעדענטען אויפווייזענדיג די לעגאליטעט פון באזונדערע סקולס.

מר. פיטש האט אבער אויך געוואלט קלאהר מאכען דאס וואס פראטעסטאנטען זאגען אז באזונדערע סקוהלס זענען נאר קאנסטיטוציאנעל, אויב זיי באריהרען ניט די אינטערעסען פון די פראטעסטאנטען, און האט ערקלעהרט דאס פון דער פעדאגאגישער זייט וועלען באזונדערע סקולס ניט באריהרען די אינטערעסען פון די קריסטען און פון דער פינאנציעלער זייט אויך ניט, ווייל אויב אידען וועלען קריגען א טייל פון נייטראלען פאנעל, האבען זיי עס ביז יעצט אויך געקראגען און פאר א טייל פון דיזע געלדער האבען זיי באקומען בילדונג, און צווייטענס האט דער נייטראלער פאנעל ניט עקזיסטירט ווען דער בריטיש נארט אמעריקאן אקט

(פארזעצונג אויף פיידזש 3)

עס לוינט ניט אפצולייגען

(א טרויעריגע הומארעסקע) — פון ל. ראזענבערג.

ווען מארים האט צוגעשטעלט דעם רעוואלווער צו זיין רעכטען שליף אויסצובויערען א לעכעל האט ער דערזעהן „די מיידעל מיט די דורכזיכטיג-זיידענע זאקען" פארביגעהן זיין פענסטער — ער האט דעם רעוואלווער אוועקגענומען פון זיין קאפ.

מארים האט אייגענטליך ניט געהאט קיין באזונדער סיבה צו לעכערען זיין שליף, סיידען וואס האט זיך געגוויטיגט אין אביסעל פרישע לופט... — ער האט גענוג געלד, א גוטע פראפעסיאן, האט א צוקונפט מיט א פארגאנגענהייט; ער האט אויך א ווייב, אן אמת געטרייע פרוי — אפשר צוגעטריי, צו גוט. זי ליעבט איהם, זי וואלט קיינמאל זיך ניט געוואלט פון איהם שיידען, — אט אין דערין ליגט טאקע מארים'עס צרה! ער האט גישט חלילה קיין ספעציעלעס אויסצוזעצען געגען זיין פרוי, נאר ער איז שוין זעקס חדשים פארהייראט מיט איהר און די בלינדע נארנא ווייסט גוט אז זעקס חדשים איז צו לאנג פאר א מאן צו זיין צוגעבונדען צו איין פרוי!...

ממ— ממ— די מיידעל מיט די דורכזיכטיגע זיידענע זאקען וואס דרעהט זיך איצט פאר זיין פענסטער איז, נאטירליך גאנץ אנדערש — —

מארים האט דעם רעוואלווער געלעגט אין קעשענע אריין. — זעלבסטמארד מאכט ניט אויס אז מען לייגט עס אפ אויף נאך א טאג. מארגען קען זיין א רעגען און די מיידעל מיט די דורכזיכטיגע זיידענע זאקען וועט ניט פארביגעהן זיין פענסטער. — קען זיין א גינגסטיגערער טאג. — ער איז שנעל ארויס פון הויז און נאכגעפאלגט די מיידעל אין גאס. נאטירליך, א חוץ די זאקען האט זי געהאט נאך עפעס — א בלאוזע, דורך וועלכען עס האט זיך דורכגעזעהן דאס ראזע אויסגעשניטען סטאניקעל וואס איז געווען טיעף אויסגעשניטען פון ביידע זייטען. . . א קליידעל וואס דערגרייכט שיער ניט ביז די קניה, רויטע ליפען, ראזע בעקלאך, א בלאסע נעזעל און איין אייגעל. זי האט אייגענטליך געהאט צוויי אויגען, נאר איין אויג האלט זי צוגעמאכט ביים ווינקען — —

מארים האט איהר שנעל דעריאגט, איהר באגריסט.

און — מארים ערקלעהרט איהר — רעדט זיך אפ פון זיין שווער הארצען פאר איהר — זיצענדיג גאנץ באקוועם אין א קאפעע ביי א גלעזעל טיי — „ווען איך האב נאר דערזעהן" — ער קוועקעלט זיך מיט א ביסעל הייסע טיי אין האלז — „אייער שעהנהייט, האב איך באלד געוואוסט אז איהר זענט די מיידעל פון מיין טרוים".

די מיידעל האט געזיפצט און האט מיט א לעפעלע אויסגעדריקט דאס שטיקעל לעמאנע אין דער טיי אריין.

„איך בין א מיידעל פון דער ביהנע" — האט זי ציניש געזאגט — „איך האב שוין די פראזע געהערט".

„אמת, איך זאג אייך דעם אמת", האט מארים אויסגערופען מיט באגייסטערונג, „איך ליעב אייער שמייכעל, איך ליעב אייער" — ער שטיקט זיך ווידער מיט א ביסעל הייסע טיי — „איך ליעב אייער געשמאק אין קליידונג, איך ליעב אייער אויפריכטיגען ליעבען וואונק."

די מיידעל וואס איז געזעסען אנטקעגען מארים'ען פארלייגט איין פוס אויפ'ן אנדערען, האט איהם אפגעמאסטען מיט א פולען בליק און א ציה טוענדיג איהר קליידעל אויף די דורכזיכטיג זיידענע זאקען האט זי באמערקט:

„איך האף אז איהר זענט ניט ווי די אנדערע, די לייכטזיניגע נאכט פויגעלאך, פון וועמען איך בין שוין מיעד געווארען. וועט איהר מיך ליעבען אייביג?"

„אייביג" — האט ווי אן עכא פון מאריסעס מויל אפגעקלונגען, אבער דאס וואס ... האט געהאט ניט קיין פרעהליכען קלאנג.

„וועט איהר געהן דארט וואו איך וועל וועלען געהן? — האט זי ווייטער געפרעגט — וועט איהר טאן דאס וואס איך וועל וועלען טאן? וועט איהר קיינמאל ניט נאכלויפען אנדערע פרויען? וועלען אייערע געדאנקען זיין געווידמעט נור מיר?"

זי האט זיך אריבערגעבויגען איבער דעם טיש און איהם גלייך אין פנים געקוקט. אין איהר שטימע איז געווען א פארצווייפעלטער טאן. זי האט זיך אנגעשטרענגט מיט איהרע בליקען צו באהאלטען דעם חשד אז די ווערטער קומען ניט פון טיפען הארצען און מיט א שטימע וואס א מאן מיינט זיכער אז דאס איז אמת'ע ליעבע האט זי זיך צו איהם געווענדעט:

„וועט איהר מיך אייביג ליעבען?"

מארים האט זיך אויפגעהויבען פון זיין פלאץ. דער קעלנער האט זיך א כאפ געטאן און איהם דערלאנגט דעם רעכענונג. די מיידעל האט איהם נאכגעקוקט מיט גרויס האפנונג: עס קען זיין אז זי האט ווירקליך געטראפען אן אויפריכטיגען, טרייען מאן.

„איהר פרויען זענט אלע די זעלבע!" האט מאריס זיך אפגערופען — „איהר ווילט אונז מיט קייטען פארבינדען אויף אייביג! — נאר אויף אייביג!..."

ער האט ארויסגענומען דעם רעוואלווער פון זיין קעשענע, איהם צוגעשטעלט צו זיין רעכטען שליף, די איינציגע קויל איז נאך געווען אינווענינ. דער רעוואלווער האט, דורך א ציה מיט זיין פינגער ביים ציינגעל, געטאן זיין ארבייט . . .

„איך האב שטארק געליטען פון א קראנקער וואונדיגער פלייצע"

מרס. ראלענר פערגוסאן; 194 לעיק סטריט, פיטערבארא, אנט., שרייבט:

„איבער צוויי יאהר האב איך שרעקליך געליטען פון א קראנקער וואונדערינער פלייצע. איך בין שיעור משוגע געווארען פון ווייטאג, און האב זיך געדאקטערט דערמיט, ביז איך בין אומעטיג געווארען. דאן האט מיר מיין פאטער, וועלכער איז א שטארקער גלויבער אין דר. טשייס'עס קידני ליווער פילס, מיר געראטען צו פראבירען דר. טשייס'עס קידני ליווער פילס. איך האב געפאלגט זיין ראט, און בין צופרידען צו זאגען, אז איך בין פולקאם באפרייט געווארען פון מיין מאטערנדיגען ווייטאג אין מיין פלייצע. עס איז שוין איבער א יאהר זינט איך נוץ דיזע פילס, און איך האב שוין מעהר ניט געליטען פון דער קראנקהייט, אבער איך האלט זיי אימער אין הויז."

35ס. א באקס פון 35 פילען, עדמאנסאן, בייטס און קא. למט., טאראנטא.